

Мирончук Н. Підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності засобами професійно орієнтованих ситуацій. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи*: зб. тез допов. І Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (10 квітня 2020 року, м. Запоріжжя) / заг. ред. О.В. Пономаренко, Л.О. Сущенко. Запоріжжя : АА ТанDEM, 2020. С. 32-34.

Наталія Мирончук,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, професійної освіти
та управління освітніми закладами
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(м. Житомир, Україна)

Підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності засобами професійно орієнтованих ситуацій

Підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності на засадах ситуаційно-контекстного підходу є освітньою моделлю, в якій на науковій основі з допомогою усієї системи форм, методів і засобів послідовно моделюються професійно орієнтовані ситуації самоорганізації, які відтворюють предметний і соціальний контекст майбутньої професійної діяльності магістрантів.

Професійно орієнтовані ситуації самоорганізації постають як система змодельованих умов, які спонукають та опосередковують активність магістрантів у предметно-інформаційному, соціально-комунікативному, просторово-часовому та функціонально-професійному контекстах. Формами представлення професійно орієнтованих ситуацій самоорганізації є тексти ситуацій, дослідницька проблема, професійно орієнтоване проблемне завдання тощо. Пошук і розв'язання таких ситуацій потребує залучення міжпредметних знань і навичок (філософських, педагогічних, методичних, дидактичних, правознавчих, інформаційно-комунікаційних тощо), а також використання аналітично-синтезуючого мислення.

Джерелом вибору змісту підготовки майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності є зміст відповідних наукових дисциплін та контекст майбутньої професійної діяльності. При цьому предметний зміст діяльності майбутніх викладачів вищої школи у процесі контекстної підготовки проєктується як система навчальних проблемних ситуацій, проблем і задач, наближених до професійної діяльності (А. Вербицький [1]), а засвоєння соціального змісту майбутньої професійної діяльності відбувається унаслідок взаємодії магістрантів у спільній діяльності, навчання їх способам дотримання норм професійної діяльності та поведінки у колективі, урахування індивідуальних особливостей суб'єктів взаємодії, їх інтересів, досвіду.

Професійно орієнтовані проблемні ситуації самоорганізації розглядаємо як узагальнені знакові моделі предметного та соціального змісту професійно-педагогічної діяльності, які відображають проблеми соціально-комунікативної взаємодії, обміну соціальним досвідом суб'єктів освітньо-професійного середовища, професійної активності у межах завдань та функцій професійної діяльності, розв'язання яких є засобом формування компетентності самоорганізації.

Визначальними *характеристиками професійно орієнтованих ситуацій самоорганізації* проблемного змісту є: соціокультурна та професійно-педагогічна зумовленість; спрямованість на формування компетентності самоорганізації у професійній діяльності; значущість (професійна, соціально-комунікативна, особистісна та ін.) отриманого результату; нестандартність структури, пов'язана із суперечливістю/неповнотою/ або надлишком інформації як недостатньо обґрунтованої умови; варіативність форм представлення змісту (робота з текстом, заповнення таблиці, укладання списку тощо); варіативність варіантів рішень ситуації самоорганізації, що визначається особливостями розуміння ситуації, індивідуально-психологічними й типологічними характеристиками, педагогічним і життєвим досвідом включених у її вирішення суб'єктів.

Контекстне середовище закладу вищої освіти для майбутніх викладачів вищої школи – це імітована модель їхньої майбутньої професійної реальності. Усі базові форми діяльності магістрантів (навчальна, імітаційно-модельююча, навчально-професійна) – це потенційний ресурс для продукування професійно орієнтованих ситуацій самоорганізації; динамічне середовище, в якому майбутні фахівці уже долучені до міні-проективних моделей функціонально-професійних видів діяльності обраного фаху: навчально-педагогічної, методичної, організаційної, виховної, наукової. Ефективність використання навчально-виховного ресурсу контекстно-професійного середовища закладу вищої освіти в формуванні зрілої особистості майбутнього фахівця залежить від професіоналізму викладача, який працює з магістрантами, його досвіду, професійної спостережливості, здатності бачити у вузівській реальності проблемні ситуації та вміти їх створювати з педагогічною метою [2].

Окрім того, джерелом і методичним прийомом розроблення контекстно-професійних ситуацій самоорганізації є їх створення магістрантами на основі аналізу спостережуваного педагогічного досвіду або досвіду власної навчальної/навчально-професійної діяльності.

Використання професійно орієнтованих ситуацій самоорганізації у контекстній підготовці майбутніх викладачів вищої школи сприяє:

- засвоєнню професійно орієнтованих педагогічних знань;
- актуалізації комплексу знань, необхідних для вирішення таких ситуацій (пошук необхідної інформації для аналізу й прийняття рішення), та набуттю навичок їх використання для аналізу проблем професійної педагогічної діяльності;
- формуванню умінь обґрунтованого й поглибленого аналізу професійних явищ, моделювання, проєктування, конструювання варіанту поведінки;

- виробленню умінь прогнозувати варіанти розв’язку та розробляти багатоваріантні підходи до розв’язання ситуацій самоорганізації;
- удосконаленню навичок самоаналізу, самооцінки, самоконтролю;
- розвитку здатності до нестандартного мислення, варіативності поведінки, гнучкості у виборі стратегій дій, вчинку;
- підвищенню інтересу до професійної творчості та виробленню творчих здібностей;
- розвитку умінь самостійності, рефлексивності, варіативності поведінки у модельованих ситуаціях самоорганізації;
- формуванню свідомого ставлення до майбутньої професійної діяльності, готовності до активного особистісного сприйняття професійно-педагогічних ситуацій та ефективної самоорганізації у процесі їх вирішення.

Систематичний аналіз та розв’язання проблемних ситуацій в умовах контекстно-професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи сприяє глибшому розумінню ними педагогічної проблеми, забезпечує розвиток професійного мислення, творчої активності; навчає здатності передбачати та попереджати появу небажаних ситуацій або швидко мобілізувати свої зусилля на пошук оптимальних рішень для забезпечення ефективності професійної діяльності; озброює орієнтовними зразками і моделями поведінки для вирішення типових ситуацій.

Разом з тим, ми не можемо надати готові зразки (шаблони) дій для вирішення професійних завдань. Формувальна робота має спрямовуватися на формування у магістрантів мисленнєвого апарату, що уможливорює їх здатність до вироблення власного рішення, формування індивідуальної стратегії дій у ситуаціях самоорганізації, розвиток у них готовності й здатності знаходити оптимальні шляхи для розв’язання професійного завдання в динамічних умовах професійної педагогічної діяльності у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицкий А. А. *Активное обучение в высшей школе : контекстный подход : метод. пособие*. Москва: Высшая шк., 1991. 207 с.
2. Мирончук Н. М. Контексна підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності на засадах проблемно-ситуаційного підходу. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. Київ : ІПТО НАПН України, 2016. Вип. 11. С. 15-20.